

3. SEPTEMBER 1958

Motoffensiv mot stagnasjon og krise

Den lange rekke av gode år med sterk økonomisk vekst ble brutt i 1958 med stagnasjon, til dels tilbakeslag. Nedgangen begynte i USA, men bredte seg til Vest-Europa og gav seg raskt utslag i Norge. Vår eksport ble redusert, og det truet våre eksportindustrier med stans — og arbeidsledighet. Regjeringen møtte stagnasjonstendensene med en motoffensiv. Statsminister Gerhardsen talte i kringkastingen 3. september 1958:

I disse dager er vel de fleste mer opptatt av lønns- og prisspørsmålene enn av sysselsettingen. Men det er nok dessverre mange rundt i landet som er redde for at de kan komme til å bli gående ledige til vinteren. Det økonomiske tilbakeslaget i Amerika og Europa har ført til visse vanskeligheter for produksjon og sysselsetting også i Norge. Regjeringen har funnet det nødvendig — i tillegg til de 100 mill. kroner som Stortinget allerede har bevilget — å foreslå ytterligere 10 mill. kroner til tiltak mot arbeidsledighet kommende vinter. I den foreliggende situasjon vil vi få en ekstraordinær ledighet på toppen av den vanlige sesongledighet, og det er denne ekstraordinære ledighet tiltakene tar sikte på å motvirke.

Den norske regjering ser det som et stort lyspunkt at den europeiske økonomiske organisasjonen OEEC har anbefalt medlemslandene å føre en samordnet økonomisk politikk med sikte på fortsatt vekst i den økonomiske virksomhet i medlemslandene. OEEC har samtidig pekt på at landene også må være på vakt overfor pris- og valutaproblemene. Dette er problemer som mange land — også Norge — har stridd med i den seinere tid. Særlig bemerkelsesverdig har utviklingen i De forente stater vært. Til tross for en nedgang i den amerikanske industriproduksjonen på hele 14 prosent og over 5 mill. arbeidsledige, har prisene stadig vært stigende. Den tanke som ligger bak OEEC-vedtaket, er at vi må føre en politikk som skaper varig økonomisk framgang, men at forutsetningene for dette er at pris- og valutaproblemene også kan mestres. Dette er ingen lett oppgave, og

den setter til stadighet store krav til den økonomiske politikken og til samarbeidsviljen både på det internasjonale og det nasjonale plan. Det kan under ingen omstendigheter være noen løsning å prøve å skape finansiell stabilitet gjennom økonomisk stagnasjon og arbeidsledighet.

I Norges økonomi merkes virkningene av det internasjonale tilbakeslaget særlig ved at inntektene fra skipsfarten er gått betydelig ned, og ved at avsetningsforholdene særlig for industrien er blitt vanskeligere. Det vil i år bli et betydelig underskudd i vår vare- og tjenestebalanse med utlandet. Men som følge av lettere kredittmuligheter ute har likevel våre valuta-reserver fortsatt å øke.

For hele året under ett må vi være forberedt på at vår samlede produksjon for første gang siden krigen kanskje ikke kommer til å vise stigning. Men den økonomiske aktivitet ligger stadig på et høyt nivå, og vi tar sikte på å legge grunnlaget for fornyet framgang i åra som kommer. Etter at tallet på arbeidsledige i januar var oppe i 39 000, har ledigheten vist en mer enn vanlig sesongmessig nedgang og utgjorde ved utgangen av juli 7800. Av vedtak som allerede er gjort, og som vil få betydning for sysselsettingen til vinteren, vil jeg nevne at utlånsmulighetene fra statsbankene og opplysningsvesenets fond er økt med 50 mill. kroner, at det er frigitt båndlagte midler på 300 mill. kroner, og at byggekvoteene er hevet betydelig. I samme retning vil det virke at omsetningsavgiften for skoler- og helsebygg er opphevet, og at Stortinget har vedtatt skattelette for personlige skattytere fra januar 1959.

Når det gjelder de nye tiltak, har regjeringen konsentrert arbeidet om å finne fram til tiltak som kan få virkning i vintermånedene, og som særlig kan komme de vanskeligst stilte distrikter til gode. Det har også vært lagt stor vekt på å finne fram til prosjekter som i seg selv har høy prioritet.

Det vil bli satt i gang betydelige veiarbeider, og en rekke nye bygg for staten vil bli påbegynt. Det samme gjelder i kommunene.

Regjeringen har også hatt penge- og kredittpolitikken oppe til drøfting. Tida er ikke inne til noen generell omlegging, men Norges Bank sender i dag ut et tillegg til retningslinjene for bankenes utlånsvirksomhet. Der understrekes bl. a. den store betydning det vil ha dersom bankene ved sin utlånsvirksomhet kan bidra til å hindre at den sesongmessige ledighet i vinterhalvåret blir forsterket gjennom innskrenkninger i produksjon som følge av midlertidige avsetningsvansker.

Det er vanskelig å si sikkert hvor mye de tiltak jeg har nevnt, vil bety for sysselsettingen i vinter. Den direkte virkning, dvs. tallet på arbeidere og funksjonærer som kan settes inn, kan nok beregnes noenlunde sikkert, men det er klart at så store tiltak også har betydelige indirekte virkninger

som kommer i tillegg. I byggevirkomheten regner man med at én mann på bygget skaffer arbeid for to mann på verkstedet og i andre bakenforliggende virksomheter.

Det er første gang etter krigen at det har vært behov for tiltak av dette omfang mot arbeidsledighet. Vi håper at tiltakene vil være tilstrekkelige til å holde sysselsettingen oppe.